

Enarratio LXXXI. LXXXII.

Arsenicum, vagum nomen est, nam quoddam coctum *Arsenicum*
 arsenicum est, quod auripigmentum vocamus, Aliud *sandaracha*
 verò rubeum dicitur, quod sandaracham fossilem, siue Græ-
 corum sandaracham dixerimus, appellamus, vt tandem dif-
 ferentiam faciamus inter sandaracham Græcorum, & eam
 quam Arabes gummi iuniperi nominant, vt capite de Iu-
 nipero diximus, Tertium verò arsenicum cristallinum album
 est, risalgalum dictum, quod naturale siue fossile dictum,
 in eisdem fodinis auripigmenti & sandarachæ nascitur,
 quanquam artificiale quoque reperiatur ex auripigmento
 constatum. Cæterum, Sandaracha hæc de qua agimus, ea-
 dem cum arsenico auripigmento dicto est, nisi quod illa
 magis cocta & à natura elaborata videatur, ad quod arte
 quoque ita esse deprehendimus, quia si auripigmentum igni
 in catino admoueris, ita rubrum euadet, vt sandaracham esse
 dices, Hanc verò Græci per infundibulum super prunas
 ignitas, in fumum redactam, contra pectoris vitia exhi-
 bent, vt capite de Iunipero diximus, sed instabit aliquis,
 Mesue, & alij practici, inter præcedentes siue procatartici-
 cas asthmatis causas hanc vnam connumerant, fumorum
 eleuationem à sulphure, auripigmento, & aliis metallis,
 quomodo igitur Sandaracham asthmaticis conuenire Græci
 dicant? Nos huic dubio dupliciter respondemus: primo
 quod difficultas anhelitus duplex est, altera materialis, al-
 tera verò sine materia: materiali Sandaracha conueniens
 est, crassas lentas & tenaces materias, subtiliando & diui-
 dendo, & hac de causa, recentiores, vt Nicolaus, ad Græco-
 rum imitationem ex sulphure compositionem asthmaticis
 conuenientem præparant: in materiali verò, metallorum
 fumi maxime obsunt, imò ita obsessæ nouimus, vt metal-
 larii, qui in fodinis metallum excauant, inquiruntve, asth-
 matici ferè omnes breui moriantur, ita vt apud fodinas
 illas Gallicæ, & Germanicæ, mulierem inuenire non sit
 difficile quæ sex & octo nupserit viris.

DE ALVMINE.

Græcè, *συπτηρία*: Latinè, *alumen*: Arabicè, *seb*:
 Gallicè, *alun*: Hispanicè, *alumbre*, *ahume*: Italicè,
alume

alume: Germanicè, Alun.

Enarratio LXXXIII.

Alumen.

*Alumen
quomodo
paratur.*

Aluminis multa & varia genera nouit Dioscorides, quorum tria tantum describit, scissile, rotundum, & liquidum, hodie verò, sex potius connumerantur, scilicet alumen roche, alumen plume, alumen fecis vini, alumen catini, alumen scaliolæ, & alumen zuccharinum: inter hæc autem hodie sex habita aluminis genera, vnum tantum Dioscoridis genus describitur, quod plume dicimus, & scissile est, Alumen porro roche, quod non procul à Roma excauatur, non sic vt videtis effoditur, lapides enim primo sunt durissimi rubri, & nonnulli ad albedinè tendentes, non adeo tamen duri, qui tanquam lapides communes: ex quibus parietes fiunt, ex vena siue fodina extrahuntur, quos postea tanquam calx in fornacibus, per duodecim vel tredecim tantum horas ardentissimo igne coquunt, nec longiori tempore ibidem permanere illos sinunt, quum ex toto comburerentur, & inepta materia ad futurum alumen euaderent. Deinde vero sequenti die quum frigidi lapides iam facti sunt, ex fornacibus extrahuntur, & in acies quasdam debito quodam ordine reponuntur, vbi per quadraginta longos dies adaquantur: tanquam viæ calcis lapides, vbi quater vel quinquies, singulis diebus irrigantur, adeo vt intra tempus quadraginta dierum, vt diximus lapides in terram vertantur. Hanc postea terram, siue lapides in terram versos, magnis aris cortinis, in aqua artifices ad ignem excoquunt, qui quum dextre terræ substantificam partem, ex qua alumen confari debet, in aquam versam esse norunt, terram ligneis instrumentis ad hoc paratis extrahunt, de nouo aliam terram predictæ aquæ addunt, ac sic vt primo facientes, ter & quater, terram innouant, quousque aquam in alumen verti pronam vident, quam postea per canales quosdam fluere permittunt, & capsulis ligneis excipiunt, vbi intra octo dies gelascit, & concreta efficitur, ac densatur, & alumen roche dictum resultat. Cæterum ex lapidibus rubris, alumen fortius efficitur, ex albis vero, minus forte, & magis lucidum, pro quo inficiendo serico, ac optimis & pretiosissimis lanis tingendis vsurpatur. Hoc verò alumen
roche

roché Græcorum esse alumen nonnulli crediderunt, sed mea sententia alumen liquidum longe alia res est, Ex alumine roche, albumine oui, ac aqua rosacea, alumen zuccharinum paratur, quo mulieres pro dealbanda facie vtuntur, quod Græcorum rotundum non esse certum est, quum ex alumine roche zuccharinum fieri dixi, alumen vero catinum, ex herba alcali, Græcorū vero dicta traho conficitur: vt libro quarto diximus. Porro alumen fecis ex vini fecibus continuatur, de quorum generum facultatibus, & natura, Galenus ita tradit libro nono de Facul. simp. medic. Alumen vehementissime adstringit: cæterū, quum sit crassarum partium, tenuius quodammodo est quod vocatur fissile, proximum est rotundum, & astragalotum: admodum crassum est tum liquidum, tum platites, & plinthites dictum.

*Alumen
zucchari-
num.*

CONSTANTINVS.

Quod vocamus Alumen de plume, non est, vt vult Lufitanus, Alumen Scissile Dioscoridis: Sed est potius Amiantus lapis, de quo præter Dioscoridem lib. v. cap. 113. egit etiam Plinius lib. xxxvi. cap. 19. Alumen Scissile adstringit admodum & grauitur olet auctore Dioscoride. Alumen plume non est adstringens, sed gustu acre: nec igne consumitur, quæ nota Amianto, ab ipso Dioscoride peculiariter tribuitur.

DE SVLPHVRE.

Græcè, θείον: Latine, Sulphur: Hispanicè, piedra suffre: Italicè, solfo: Gallicè, Soufre: Arabicè, Rabric: Germanicè, Schuuefel.

Enarratio LXXXIII.

Sulphur & viuum, id est ignem non attingens, & vulgare id est igne paratum, reperitur, ex quo oleum chymistæ ad multos frigidos morbos curandos, mirificum parant, & vt tradit Galenus libro nono citato, rheon, id est sulphur, omne trahendi vim possidet, estque temperamenti calidi, atque essentia tenuis, adeo vt ad multa venenatorum animalium resistat, si siccum ictui inspergatur, aut cum saliuâ, aut vrina, aut oleo veteri, aut melle, aut resina terebinthina illinatur: Quin & psoras, & lichenas, & lepras non raro hoc medicamento cum resina terebinthina

Sulphur.

terebinthina sanauit, Extergit enim omnes id genus affectus, absq; hoc vt in profundum repellat.

DE PVMICE LAPIDE.

Græcè, κλαρυγίς: Pumex: Hispanicè, piedra pomez: Italicè, pomice pietra: Gallicè, pierre ponce: Arabicè, fanekh: Germanicè, Bimbs.

Enarratio LXXXV.

Pumex leuis, exustus, ac corrosus lapis est, quem ignes ardentissimi sulphurei, ex profundissimis cauernis euomere solent, veluti in Aethna ac Veseuo montibus fieri percipitur, hodie vero variis in locis lapilli ij reperiuntur: quibus cerdones pro poliendis pellibus præcipue vtuntur, & Plinius varia de illis tradidit. Galenus porro nono citato libro, de pumice ita inquit: In sarcotica medicamenta inditur, & ea quæ dentes extergunt, partim vstionem non expertus, partim etiam exustus: quandoquidem aliis omnibus combustis similiter, substantiæ tenuioris efficitur: cæterū, vstione quiddam acquirat acrimoniæ, quam rursus lotionem exuit. Videri autem poterit, & conciliare splendorem, non tantum facultate, sed etiam asperitate, veluti si smyrin, aut testam tritam admoueas: Eundem in modum cornua deusta dentes reddunt splendidos,

CONSTANTINVS.

Pumicem, Dioscoridi κλαρυγίη, Spongiam etiã vocauit Vitruuius lib. ij. cap. 6. quia vt spongia pumicosa dicitur, sic etiam pumex spongiosus: quod vt Virgilius dixit, hic sit latebrosus, vel vt Ouidius, multicauius: fistulosum diceret Plinius, vel pumicem fistulantem vice. De pumice præter ea quæ scripsit Dioscorides vide apud Theophrastum lib. ix. de Historia. Pliniū lib. xxv. cap. 21. Et Galenum lib. ix. simplicium.

De Sale: Germanicè, Saltz.

De Spuma salis.

De muria: Germanicè, Saltz lack.

De Flore salis.

Enarratio LXXXVI. LXXXVII.

LXXXVIII. LXXXIX.

Sal & marinus & fossilis reperitur: Marinus in salinis ex aqua maris conficitur, & familiarissimus victui hominum est, fossilis vero siue mineralis, variis quoque in regionibus nascitur, qui lapis albus, densus, grauis, cristalli modo lucidus est, quem pharmacopolæ salem gemam appellant, nec enim sal gema, alia res à sale fossili est, quo vniuersa Turchia, ac magna pars Germaniæ, & Vngariæ, veluti Calabria, vtuntur. Caterum, Ormusium inulam apud Persas, regi nostro Lusitanorum hodie subditam, salis fodinis vberrimis scaterere, norunt Lusitani nostri, id quod Plinius quoque scriptum reliquit, libro trigesimo primo naturalis suæ historiæ cap. 7. vbi Ormusium, vt me fert opinio Oromenû appellat: ita enim eo loco Plinius legitur: Sunt & montes natiui salis, vt in Indis Oromenus, in quo lapidinarum modo caditur renascens, maiusque regum vectigal ex eo est, quam ex auro atque margaritis, &c. Est præterea sal Hammoniacus, qui ex Cyrenaica regione vbi Hammonis oraculum olim erat, aduehebatur: nascitur enim ibi sub arenis, Luna illi multum fauente, quo vero hodie caremus, & illius vice adulteratum turbinatis quibusdam massis exterius nigris ad nos afferunt, sed præcipuè ex Germania. Corrupte enim pharmacopolæ armoniacum salem pronunciant, quum Hammoniacum ob Hammonis oraculum, vnde vehitur appellari debeat. Falsum quoque est, quod illorum multi dicitant, ex vrina camelina salem istum hammoniacum parari, vt ex Plinio vnusquisque latius diiudicare poterit. Est quoque sal Alkali, de quo libro quarto capite de Traho, abudè diximus. Dicitur quoque in officinis sal Indicus, qui dubio procul zuccharum candum, vel zuccharum in harundinibus concretum est, iis adiungere est salem nitrum hodiernum, ex quo puluis bombardarum, & aqua fortis argentariorum, & aurificum conficitur: qui ab antiquorum sale nitro abest, vt capite sequenti dicemus. Spuma salis sequitur, quæ ad ripas maris, sæpe post tempestatem, nocte subsequente frigida, ac concreta, reperitur. At muriam non aliam esse dicam quam aquam copiose salitam,

*Hammoni
acus sal.*

*Sal alkali,
Sal Indi-
cus.*

*Spuma sa-
lis.*

D qua

Flor salis.

qua carnes & pisces longo tempore seruantur, vt secundo libro quoq; dixi. Florem vero salis, qui salinas frequentant, norunt. Porro de salis facultatibus, ac natura, ita tradit Galenus libro vndecimo de Facultat. simpl. medic. Sal eiusdem genere facultatis est, siue fossilis sit, siue marinus, verum hoc differunt, quòd salis è terra effossi substantia magis compacta sit, ac proinde in eo maior partium crassities, & astringendi potentia. Marinus itaque affusa aqua liquefcit protinus, id quod non accidit fossili. Eiusdem speciei cū marino est, qui in stagnis quibusdam falsuginosis nascitur: æstate videlicet aquis ex iis æstu absumptis: cuiusmodi est Tragafius, non procul à Sminthio. Igitur quum qualitas falsa digerat simul & cōtrahat contractam ab ipsa substantiam Aphronitrum in hoc differt, quòd in ipso vnum saporem exuperātem sit videre, quem vocant amarum, vim habentem digerendi: haud item contrahendi, vti sal: Nam hic quicquid in corporibus humidum est, id totum absomit, & quod reliquum est substantiæ solidæ, astrictione contrahit: ac proinde etiam conditura sua carnes seruat, à putredineq; tuetur: Quippe quæ putrescunt, excrementitium humorem continent, substantiamq; tum dissolutam, tum minime compactam, Quibus ergo corporibus nulla prorsum inest superflua humiditas, ceu melli optimo, & substantia solida & compacta est, vt lapidibus ea vt putrescant est impossibile: Quare in iis salis non probatur vsus: sed in illis tantum, in quibus suspecta est putredo.

De Nitro: Germanicè, Salniter.

De Spuma nitri.

Enarratio x c. x c i.

*Græcorum
Nitri vul
gare.*

GRÆCORUM verum nitrum album, Ferrariæ Gaspar de Gabriellis vir nobilis Patauinus, & Philosophus insignis, nobis dedit, quod hodie doctissimus Brasauola apud se reseruatum habet, & omnes illuc veniētes vident, quod antiquis frequens fuit, & rei medicæ vtile. Cæterum nitrum hoc Græcorum à nostro hodierno sale nitro differt, quo bombardarum & sclopettorū puluerem, veluti aquam fortem argentariorum, conficiunt: nitri vero spumam hæctenus nunquam vidi, de quibus vos per otium

otium legite Plinium lib. xxxj. cap. 10. Non minus quoque Augustinum Ricchum Lucensem, medicum longe doctissimum, in ea præcipue annotatione quam sectioni secundæ operum Galeni indidit, quæ ipse, & doctissimus iuxta ac grauissimus Trinchauelius, medicus Venetus, formula octaua Venetiis excudi curarunt: in qua annotatione Galeni textum ad hanc rem facientem, restituere, & à mendis liberare conatur: quem postea Andreas Lacuna Secobiensis, vir acri ingenio præditus, & qui Galenum felicissime in epitomen redegit, ita in pristinum nitorem reddidit, dicens libr. ix. de Facultatib. simplic. medicament. Aphronitrum ab aphro nitri differt: nitri enim spuma medicamentum exiccatorium existit, aspectu triticeæ farinæ similis, etenim alba est, non ut Asiæ petreæ flos cinericea: Aphronitrum vero farinæ speciem non habet, neque solutum est, sed concretum & congelatum, quod quidem adeo extergit, ut non modo sordes expurget, sed etiam pruritum sanet: At spuma nitri eiusdem cum nitro est tum naturæ, tum facultatis, licet essentia tenuioris. Dicitur autem est paulo ante in medio aphronitri & salis, facultatem nitri consistere. Aphronitro enim sola inest vis detergendi: salis vero etiam astringendi, sed multo magis, quam detergendi. libro vero xj. eiusdem voluminis, ita quoque de litro id est nitro, inquit: Ostensum est hoc medicamen in medio salis & aphronitri vires habere: qua versione vniuersam diremit dubitationem, ut cuique sapienti notum euadet.

Aphronitrum.

Nitri spuma.

De fece vini: Germanicè, Vveynhcsen.

Enarratio XCII.

EX fece vini combusta, aluminis quoddam genus conficitur, ut capite de Alumine meminimus: At credendum est, per fecem vini, quoque Dioscoridem fabulosam siue terream illam partem, vasis vinariis præsertim cuppis adhærentem, intellexisse: quam Tartarum hodie appellamus, & multi ad ciendam aluum iuribus infundunt, semiunciæ pondere plus & minus.

Fex vini.

De Calce vina: Germanicè, Kalck, oder vngeleschter kalck.

D 2

Enar

Enarratio XCIII.

Calx. **C**onficitur hodie calx, apud omnes fere Europæos, ex lapillo quodam fornacibus excocto, quæ tatis per dum aqua non irrigatur: viua calx, siue aqua nõ restincta calx dicitur, ex qua sæpe lauata vnguentum contra ignis combustiones, & vlcera nonnulla, pharmacopolæ paratum habent, In India verò, hodie calcē ex ostreis, & buccinorum, ac crustaceorum testis fieri certo scimus, quod Dioscorides olim quoq; fieri non siluit, Cæterum, de calcis viribus, ita tradit Galenus libro ix. de Facultat. simpl. medicament. Titanos, id est calx viua quidem vehementer vrit, adeo vt crustas efficiat; extincta vero, protinus etiam crustam molitur & ipsa: At post diem vnum & alterum minus vrit, minusque inducere crustam potest: at verò temporis progressu prorsum nec crustam quidem gignere valet, tametsi etiamnum calfaciat, carnemque liquefaciat, porro si lauetur in aqua, suam mordacitatem exuit, efficitque nuncupatum lixiuum, at ipsa absque morfu desiccatur.

De Gypso: Germanicè, Gybs.

Enarratio XCIIII.

Gypsum. **G**ypsum oui albumine exceptum, mirabiliter sanguinem vndecunq; fluentem sistit, potum tamen gypsum strangulando perimit: proinde animaduertant hoc tempore homines, qui vino gypsum vt clarius reddant, ac potentius faciant, miscent. Cæterum ne Galenum prætereamus, ita de gypsi viribus refert, libro ix. de Facultat. simplic. medicament. Gypsum quidem tum desiccatur, tum vires habet emplasticas, quare liccis medicamentis quæ ad sanguinis eruptiones accommodantur, vtiliter commiscetur, nam ipsum per sese lapidosum fit, coactum & congelatum. Ac proinde diluendum est, oui tenui & candida albugine, quæ & ad opthalmias est utilis, admisto illi tenuissimo farinae triticeæ polline, qui residet in solarum parietibus, excipere vero quod sic maceratum est, tenellis leporis pilis, aut qui perinde sint molles, expedit.

*De Sarmentorum vitium cinere:**Germanicè, Reb eschen.*

Enarratio xcv.

Sarmentorum vitium cinis, ad morbi Gallici vnguenta componenda vsurpatur: de quo Gal. lib. viij. de Facult. simplic. medic. in vniuersali, ita tradit: Ex partibus cum terrenis, tum etiam fuliginosis (quæ & tenues sunt, & cum aqua in qua macerati prius fuerint cineres excolantur) constat, pro materiæ tamen combustæ differentia, cineris temperies variatur: Quare haud scio, qua ratione Dioscorides, astringere cineres omnes prodiderit: quum ficulneus cinis eius modi omnis qualitatis sit expers: nimirum ipsa arbore nulla parte sui acerbam qualitatem redente: At ex acerbis lignis confectus cinis nõ parum quidem astringit, meminiq; me eo aliquando sanguinis suppressisse eruptionem, Verum nullus vnquam ad tale vti ficulneo audeat, siquidem hic acrimoniæ plurimum, vrenitiffque facultatis obtinet, mistæ abstersioni. Est & calx cineris quædam species. Cæterum tenuioris essentiæ quam qui ex lignis fit. Porro elota, medicamen est citra morsum desiccans, magisq; si bis terue lauetur. Cæterum si marina aqua abluta sit, admodum digerit.

Canis sarsamentorum

DE HALCYONIO.

Græcè, ἀλκυόνιον: Latinè, Halcyonium, spuma maris: Hispanicè, spuma della mar: Italicè, alcionio: Gallicè, escume de Mer, merde de Cormarin: Arabicè, Zebd albhar: Germanicè, meer schuam.

Enarratio xcvi.

Halcionium, hodierni seplasiarij spumam maris appellant, nec immerito, quia Dioscorides ita à nonnullis appellari meminit, cuius quinque genera in flexuoso Anconitano mari isto reperiuntur: præter quæ, & sextum nouimus, globi modo rotundum, sparti colore, molle, ac spongiosum: de quibus omnibus, ita Galenus lib. xj. de Faculta. simplic. medicamen. tradit: Halcyonia omnia detergant, ac digerunt, qualitatem habentia calidam & acrem. Est autem eorum vnum densum & graue odoris prauis, olet enim pisces putridos, spongiæ in specie simile: Alterum vero figura longiuscula, leue, & rarum,

Halcyonii.

D 3. odorem

Milesium.

odorem habens similem phyciis : Aliud tertium vermi simile specie existit, colore purpureo, consistentia molli, vocant id milesium : post quæ quartum secundo quidem iam posito similiter & leue & rarum, verum lanis succidis simile. Denique & quintum extima superficie leui. Cæterum interna substantia asperum, nullius odoris, gustu tamen apparens acre. Quod sane omnium halcyoniorum est calidissimum, adeo vt pilos deurere possit. Itaq; quum duo prima lichenas, alphos, psoras, leprasque adiuuent, præterea cutem splendidiorum efficiant, idem præstare non potest hoc vltimo loco positum: nec enim proinde vt illa cutem duntaxat summam extergit, sed etiam exco-riat, ita vt vlcera inducat, porro quod tertio ordine recensuimus, omnium tenuissimum est. Quare vltum alopecias curat illitum cum vino, colore quidem fuluo, tenui tamen essentia: Quartum autem eiusdem cum hoc speciei vires obtinet, verum haud parum imbecilliores.

CONSTANTINVS.

Est etiam de genere Halcyonij pila marina, quam Northmani mei vocant vulgò pelote de Mer. Conglobata enim pilula est fluctuum agitatione continua, subhirta item & quasi echinato inuolucro obducta, sed capillaceis villis rufescentibus, in algosis reperitur, atque etiam alga odorem refert. Hanc ipsam, *σφαῖρα θαλασσίαν* vocat Aristoteles libro ix. de historia animalium quo loco vidos Alcedinum pilis marinis & spumis maris assimilat. *ἡ δὲ πύλη παρομοία τῆς σφαίρας θαλασσίας ὅτι, ἢ τῆς κἀκρῆς αἰῆς ἀγρίας.* Meminit & Galenus, lib. j. de Comp. Medic. secund. loc. Nicolaus quoque Myrepsus in vnguenti Comp. ad ventris tinea. Ex recentioribus Fuchsius, Mathiolus, Cornarius, Dalechampsius & ipse literatissimus.

De adarce: Arabice, adaraca.

Enarratio XCVII.

Conspicitur adarcion in multis Hispaniæ paludibus, quod sua voce Hispani Fluminis stercus appellare solent, siue fluminis lixum, & ad multos vsus seruât, circa mare porro potentius inuenitur, quod vt tradit Galenus libro vñdecimo, de Facult. simplicium medicamentorum: Essentia sua veluti spuma est aquæ falsæ concreta, idque circa arundines & sarragines. Est autem acerrimū simulq; calidissi-

calidissimum pharmacum, proinde & per se inutile. Verum commisceri solet iis quæ vim eius retendunt, sicque fit multo vtilissimum in iis affectibus, qui exalferi postulant, foris impositum: nam id intra corpus sumi impossibile est. Cætera verò apud Plinium legito, & illius defensore Colenutium: qui (mea sententia) nugatur, quum duas ponat adarces.

De spongijs: Germanicè, Bad schvuamm.

Enarratio XC VIII.

NOtæ sunt spongiæ, quibus præparatis, pro dilatãdis spongia. & aperiendis fistulis, ac præclusis vlceribus, passim utimur, nõ minusq; pro admouendis fomentis, in quibus lapillus inuenitur, vt suo dicemus loco: At de spongia ita Galenus meminit in fine libri vndecimi de Facultatibus simplicium medicamentorum: Spongia vsta, acris est, & digerentis potētix, vtebatur ea præceptorum meorum quidam ad sanguinis eruptiones, quæ manuali opera indigent: porro admouebat eam partibus sanguine profluentibus etiamnum ardentem, vt & crusta parti induceretur, & ipsum spõgiæ corpus, ceu operculum adhæreret: At verò spongia noua, non sicut lana aut lanimentum, materia duntaxat est, quæ humores irrigandos excipiat, sed etiam manifeste desiccat: quare vulnera glutinat, si aqua aut oxycrato, aut vino admoueatur imbuta, à qua sane, quæ antiqua est, longo spatio relinquatur.

De Corallio: Germanicè, Corallen.

Enarratio XC IX.

ALbum & rubrum corallium, omnes norunt, nigrum Corallium verò antiphates à Græcis dictũ, superioribus diebus Ferrariæ & hic Anconæ vidimus, Astringēdi autem & refrigerandi, omne coralli genus habet. Album tamen potentius: & ea de causa vbi refrigerare, ac magis constringere volumus albo utimur. Cæterum Plinius capite secundo, libri trigesimali secundi, ita de Corallio tradit. Quantum apud nos, Indicis margaritis pretium est, de quibus suo loco satis diximus, tantum apud Indos in corallio, nanq; ista persuasione gentium constat. Gignitur quidem & in Rubro mari, sed nigrius, Item in Persico

uocatur iacē, laudatissimum in Gallico sinu circa Orchas insulas, & in Siculo circa Heliam & Drepanum. Nasceitur & apud Grauisas, & ante Neapolim Campaniæ, maximeque rubens, sed molle: & ideo vilissimum, erythris forma est ei fruticis, color viridis, baccæ eius candidæ sub aqua ac molles: exemptæ confestim durantur & rubescunt, quasi corna satiuæ specie atque magnitudine. Hæc Plinius. In quibus supinus quidam error deprehenditur, quum dicat Coralliū baccas quasdam rubras emit, veluti arbor cornus: norunt enim omnes qui corallium viderunt, in mari tanquam fruticem, & arborem nasci, in quo nullus gignitur fructus, sed postea artifices baccas illas rubras parant, quas in coronas redactas, monilium, & torquium vice, mulieres gestant. Cæterum, corallium vsui medico quotidie venit, quod Auicenna, inter medicamenta cordialia connumerat, & ea quæ gaudium, & lætitiā causare solent.

De Lapide phrygio.

Enarratio c.

Lapis
phrygius.

Phrygio lapide isto, hodie carēmus, quo Galenus sæpe vti solebat, vt tradit libro nono de Facultatibus simplicium medicament. dicens: Hoc semper vtor combusto quidem ad vlcera putrida, idque ipso aut per se, aut ex aceto, aut ænomelite, aut oxycrato: Ad oculos verò ex eo permisto aliis medicamē siccum efficio: Valide enim desiccat, habens quiddam astrictionis simul & mordicationis. Lapis hic potissimum ad vestium tincturam vsurpari solebat, vt ex Plinio colligitur, libro xxxvij. cap. 19: quod & Dioscorides non siluit.

CONSTANTINVS.

Ignorarem cum Mathiolo Senensi, Cornario, ac Lusitano, quis esset Phrygius lapis, nisi didicissem ex familiaris mei Iacobi, Dalechampij doctissimis in Dioscoridem commentarijs, in quibus sane plurima continentur, hæctenus à nemine prodita: quæque alio in opere nostro, tanti viri extremam diligentiam testabuntur, & inuanda mortalitatis potius, quam suæ ad posteritatem memoria proroganda desiderium coarguent. soleo enim iocose ac familiariter, ho

ter, hominem alioquin in facienda medicina occupatissimum, tanquam immortalitatis nominis minime candidatum accusare. Sed satis habeo eius verba tantum ascribere: Officina duos lapides lyncis monstrant, alterum oblongum, teretem, mucronatum, qui Belemnites est. Alterum terreum, media natura inter lapidem & terram, pallidum, vel subfuscum, candidis maculis & lineis notatum, aspectu velut mucidum, qui Phrygius lapis est. Inepie autem cum Diphryge, lapidem Phrygium Pandeclarius confudit, unde verò lapidis lyncis appellationem traxerint officina, haud dum scio. Succinum quidem à veteribus, qui urinam id esse lyncis concretam falsò arbitrabantur, lyncurium nominatum fuisse, cuius notissimū est. Hactenus, summus amicus noster Dalechampiū. Hunc lyncis lapidem Officinarum, Amatus Lusitanus absurdè statuit Electri speciem esse. Vide superius lib. j. Enarr. centesima: meritoq; reprehensus est à doctissimo Fuchsio lib. j. de Compositione medicament. Qui in eo libro Phrygium lapidem Dioscoridis, Officinarum lyncis lapidem esse confirmat: sed ex cuius verbis, etiam si attentè & intelligenter audiatur, nihilo doctior euadas: quia nec finitè nec distinctè loquitur. Sic enim indistinctus & implexus eius est sermo: Non est autè lyncis lapis dictus, nisi Phrygius Dioscoridis nominatus, quòd illi omnes lyncurij nota conveniant. Sed ne sibi contradicere videatur Fuchsius, intelligendum est de lyncurio Officinarum, nec tamen de prima (cui obelisci siue ut loquitur Plinius, veruculi figura) specie, Sed de secunda quā vnam, lyncis lapidē in Officinis videtur agnouisse, pro earundem lyncurio & Dioscoridis lapide Phrygio. Nam alibi idem Belemnitem, quæ in Officinis lapidis lyncis prima est species & magis usurpata, à lyncis lapide distinguit his verbis: Quum lapis lyncis Officinarum non sit, nisi Phrygius Dioscoridis nominatus lapis, non debet ad presentis Antidoti constructionem adhiberi, quod nullam in atterendis calculis vim habeat. Pro eo autem utendum erit lyncurio Dioscoridis & aliorum Græcorum, quod non est nisi succinum: vel ut hodie vocant Officina Charabe. Nam illud mirificam in atterendo calculo vim obtinet, ut veteres testantur, & experientia recentiorum confirmat. Aut loco lapidis lyncis Belemnites usurpandus erit, quem Saxones Alpschos nominant. Siquidem & is non aliter ac Iudaicus lapis, quo etiam vice lapidis Lyncis vti licet, lapidem frangit. Tantum cauendum, ne vulgarem, & vstitutum Officinis lapidem lyncis in eum usum accommodemus. Hactenus doctissimus Fuchsius, in Nicolai Myrepsi Nephrocatharticum

Antidotum. Equidem scio ex Galeno geoden lapidem, quia Belemnites harenam continet, Belemnitem etiam dictum. Sed evidens ratio ex facultatum utriusque differentia, de hoc genere cur minime loqui Fuchsius putandus sit, sed de lyncurij Officinarum prioris specie, tamen si eam tantum agnoscat pro lyncu lapide, quæ Dioscoridis est lapis Phrygius. De quo etiam lege Plinium lib. xxxvj. cap. 19. quo loco Phrygium tantum tingendis lanis utilem dicit, quum multos eius vsus & in medicina Galenus proferat libro ix. Simplicium, & libro iiij. de Compositione Medicamen. Loc.

De Lapide Asio.

Enarratio CI.

*Lapis Asi-
us.*

Lapis hic ad nos hodie non affertur, si tamen haberi posset, has dotes habet, quas Galenus describit, libro citato nono, quum dicat: Asius lapis, colore & consistencia est topho similis, friabilis, laxusque, innascitur ei quidam instar farinae tenuissimæ, qualis in molarum parietibus adhærescit, appellant hoc medicamen petrae Asiae florem. Est verò tenuium partium, ut sine morfu nimis fluidas carnes eliquet. At petra ipsa in qua nascitur, actionis vehementia est inferior, habet etiã & salsedinẽ quandam ipse Asiae petrae flos, ita ut inde videatur ducere originem, quòd eos ex mari in petra residens, à sole postea exiccetur.

CONSTANTINVS.

Asius vel Assus lapis ab Asso oppido Troadis, vel ab Asia, idem esse videtur qui & sarcophagus. De quo Plinius lib. xxvj. cap. 17. & lib. ij. cap. 96. Galenus libro ix. simplicium, Cornelius Celsus lib. iiij. cap. ultimo in cura podagrae: Aetius lib. vj. cap. 39. Oribasius synopsis lib. ij. Cardanus lib. v. de varietate rerum, Cornartus medicus maximi nominis lib. iiij. Comment. Med. cap. 4. Qui etiam in Emblematibus in Dioscoridem, Asium lapidem ignotum esse, magis confidenter, quàm verè, pronunciat. Nam & verum non semel vidi, & mecum nunc agnoscit (cui in Simplicium cognitione, principem locum iustu vindicys possumus adiudicare) Mathiolus Senensis, tamen si antea sibi necdum cognitum ingenue professus. Florem autem Asij lapidis halinitrum esse, quod vulgò dicitur salpetre, quàm falsa credulitate sibi persuaserit libris de Compos. Medic. Fuchsius, vir alioqui de bonis literis tam benè meritus, quàm qui maxime, quius doctus vel ipsemet omnium optime recognosceret, si modo laudatos scriptores consulere & relegere

non dedignetur, quorum integra testimonia producere, nec mihi otium fuit, nec opinor necesse.

De Pyrite lapide, Marchasita dicto: Germanicè, Rifs, oder ertzstuoß.

Enarratio CII.

PYrites sine dubio, Arabum Marchasita est, quia quæ Græci de Pyrite dixerunt Arabes in suam linguam, sub marchasitæ nomine trāstulerunt. Animaduertendum tamen, quod pyritarum plures sunt species, quæ omnes percussæ scintillas edunt, & ea de causa, communes quoque lapilli, quibus quotidie ignis excutitur, sub pyrite reponi merentur. Cæterum, ut Auicenna doctissime nouit, marchasita auri, argenti, æris & ferri, reperitur. Quæ verò hodie officinis vulgarior cernitur argentea est, deinde aurea, quæ studiosis necessaria sunt, quum ferro percussæ scintillas edunt, & sulphuratis cannulis ignem accendunt, nos verò marchasitam in emplastris resoluendi, ac excutiendi vim habentibus miscemus, & ut tradit Galen. lib. ix. tam sæpe repetito, calidam possidet facultatē, eoque utimur digerenti emplastro admisto: adiicitur etiam ei & schistos: Ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spatiis intermediis musculorum, nata, per halitum sunt digesta, nisi autem dum in usum veniunt, pollinis instar comminuantur hi omnes lapides, ut profundum corporum quibus applicatur subeant, assimiles manent istis marinis fluuiatilibusque arenis, quæ & ipsæ communem omnium lapidum vim possident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua inter cutem carnem, si in ipsis ex calfactis decumbat æger: non tamen ad aliud quippiam eis utimur.

Pyrites
Marchasita.

De Hematite, lapide sanguinario dicto: Germanicè, Bluot stein.

Enarratio CIII.

FREQUENS apud Hispanos & Italos lapis hic est, qui sanguinarius Romanis dicitur: nam Hispani, illū albim, vel aluim sua lingua vocant, Itali verò ut audio absolute, lapidem nominant, de cuius viribus ita tradit Galenus

Lapis hematites
sanguinarius.

lib. ix.

lib. ix. de Facultatibus simplic. medicament. Hæmatites & galactites lapides, à colorum similitudine, quos representant, sic nominantur, ille siquidem sanguinis, hic in succum solutus, lacti videtur similis: At melitites non à colore sed à sapore mellis talem nomenclaturam sortitur. Quum igitur succus omnis dulcis à temperato calore proficiatur, astringens verò à frigore, habebit sane hæmatites lapis tantum frigiditatis, quantum & astrictionis: Melitites verò temperatam caliditatem, ac mediã vtriusque temperiem galactites. Merito itaq; ocularibus medicamentis lapis hæmatites miscetur, ac solo eo uti possis superciliis exasperatis: siquidem cū phlegmone sint aspera reddita, ex ovo ipsum diluens, ac si mauis, etiam per decoctum scængræci: sin verò citra phlegmonem, ex aqua. Hic idem lapis similiter in cote contritus, sanguinem exuentibus conducit, vlceribusq; vniuersis. Porro succus, redactusq; in tenuissimum pollinem, reprimit excrecentia: ipsaq; oculorum vlcera solus per se cicatrice includit attritus, cæterum aut affusus, aut inunctus.

De Schisto lapide.

Enarratio ciiii.

Lapis schistosus.

Quum lapis hic apud Hispanos nascitur, non difficile esset illum hodie habere & illius proprium nomen capiti indere: sed quum iam diu extra Hispaniam voluntarij exules simus, non sic facile illius notitiam habere possumus. Doctissimus tamen Orosius, olim apud Salmanticensis condiscipulus noster, hoc supplere poterit, qui ut audio, de hac re non nihil molitur, interim tamen dum eo caremus, eius loco hæmatite uti necessario est, quia eadem fere cum illo vires possidet, ut adnotat Galenus capite proprio, de Schisto lapide.

De Gagatè: Germanicè, Schuuartzer augustein.

Enarratio c v.

Lapis Gagates.

Vulgatissimus Gagates lapis est, quem Hispani Azuache appellant, & ex eo pauperes, & mendici, Sanctum Iacobum petentes, sanctorum quasdam imagunculas, pileis & galeris suis affixas, inde portant. Lapis est enim niger, crustaceus, leuis, qui igne facillime accenditur, & ex se odorem bituminosum expirat. Dicitur autem

autem Gagates, à flumine sic dicto in Lycia, prope cuius ostia, lapis hic inuenitur. De quo ita tradit Galen. lib. ix. de Facultat. simpl. medic. Colore gagates est atro, qui ubi igni fuerit admotus, persimilem bitumini odorem exhibet, confert autem ad discutiendos flatulentos tumores consistentes in genu: diuturnosque & ægre curabiles: ac præterea cruenta vulnera glutinat.

CONSTANTINVS.

Gagates lapis quem vulgò vocamus gayet, niger est planus, pumicosus, non multum à ligno differens, leuis, fragilis, odore sèteratur grauis, sicilia ex eo inscripta non delentur. Quum vritur, odorem sulphureum reddit. Mirumq; accenditur aqua, inquit Plinius libro xxxvj, cap. 19. oleo restinguitur. In quo confundit ipse Plinius cum Thracio lapide, cui hoc peculiare cum bitumine tribuit Dioscorides, & etiam Nicander, cuius versus citat Galenus lib. ix. simplicium. Gagati enim similis, non autem idem est Thracias siue thracius lapis, quem & Samothraciam gemmam dixit Plinius lib. xxxvj, cap. 10. & Nicander θρηάκιον λίθον. Cum verò cecinit in Theriacis ἀποτὴν Ἰ. ἀγαθὸν καίον ἐγγραγίδα πέτρην, Complures docti, vt Philander & Lonicerus, non alium lapidem quàm Gagatem intelligunt: & recte quidem mea sententia. Nam & scholiastes, Gagati notis omnibus engangida (a quo, & gangitis dicitur, vt etiam à Strabone) describit, excepto quod, & vt arbitrator errans, huic lapidi herbaceum colorem attribuit: cum sit Gagates coracinus atq; nigerrimus, vt obsidianus lapis, cui admodum similis existit, nec tamen vnus atq; idem est, sed ab eo diuersus & alter omnino, Errantq; profecto qui secus existimant: ex quorum numero nec possum eximere Fuchsum: in alijs infinitis locis licet recte sentientem, quia hoc ipsum libris de Med. Comp. minus cogitatè scripsit & astruxit. Sed inter hos lapides, hæc intercedit differentia, Obsidianus lapis tametsi nigerrimus, proditur aliquando translucidus & ad vitri nigri naturam quam proximè accedere: quia vitro assimilabatur antiquitus: & ad eius similitudinem in genere vitri, etiam obsidiana numerata, Gagates verò quamquam polituram patitur & nitet, non tamen translucidus vel perspicuus vnquam visus est: nec ipsum ementitur vitrum similitudine. Ad Plinium libro xxxvj, cap. 26. quo loco legitur: Obsidianus lapis quem in Aethiopia inuenit Obsidius, nigerrimi coloris, aliquando translucidi, crassiore visu, atque in speculis parietum pro imagine ymbra reddentem, &c. Sed recte sensit Georgius Agricola Gagate

tem Succinum nigrum esse affirmans, & hoc nihil aliud quàm Bitumen fossile, quod concretu lapidescit. Hoc priusquam induruit terra est ampelitis, siue pharmacitis: de qua Dioscorides & Galenus agunt separatim. Sed indistinctè atque promiscuè, hanc pro Gagate vsurpat Fuchsius, quod errore non vacat. Atque apud Theophrastum *γέωλες ἀόλπανας*, hoc est terrestres carbones, Philander vir limati & politu iudicy, in Vitruvium Comment. hanc Glebam denotare contendit. Huic opinioni si quis resfragetur, fautorem & consortem habet Cornarium consummata lectionis authoram, Commentarijs in Dioscoridem: Cuius item emaculandus est codex, in hoc capite de Gagate depranatus, & correctus adhuc à nemine quod sciam. Nam ex autoritate Galeni, Plinij & Nicandri, expositoru Diphili, legendum pro Cilicia, Lycia. Nam Lycia, non Cilicia, oppidum est Gazas, ut habet Dioscorides, Plinius Gage, scholiastes Theocriti gangis & ganga. Sed fluvius etiam Gazas Dioscoridi, Galeno Gazates, Plinio Gage dicitur.

De Lapide Thracio.

Enarratio CVI.

Lapis
Thracius.

Thracius lapis hodie ignoratur, de quo Galenus cum Nicandro ita inquit, capite superiori de Gagate.

Si lapis vratur candenti Thracius igne,

Et post madefiat aqua, flagrabit totus ad idem.

Mox oleo affuso penitus restinguitur, &c.

Nullius tamen eius in medicina vsus, nisi quòd suffitu abigit feras.

De Magnete lapide: Germanicè, Magnet.

Enarratio CVII.

Magnes la
p.

Vel nautis, & tonsoribus magnes lapis, notus est, quem Hispani petram iman: Itali vero, calamintam appellare solent, qui optimus est quum ferrum facile trahit, & ut tradit Galenus, hæmatici assimilem vim obtinet. Caterum, Fracastorius Veronensis vir doctissimus, quum rerum multarum abditas causas libello quodam inquirat, hanc vnam proponit, quare magnes, polu astrum semper respiciat, quo mediante, nautæ nunc nauigant: cui respondet, id in causa esse, sub polo montes magnetis altissimos, quorum species per incredibilem distantiam vsq; ad maria nostra, propagata, ad perpendicularum vsq;

vbi

vbi est magnes, consuetam attractionem facit. Vult igitur doctissimus vir hic, quod magnes in perpendiculo nauigatoriae pyxidis, ad polum stellam vertatur, quia attrahitur à potentia maiori montium magnetis, ita vt similia omnia per se, se inuicem trahere dicat, sed hoc in polo arctico, quod verum sit dicatur: in antarctico vero falsum esse quis opinabitur.

CONSTANTINVS.

Quod Heraclius lapis, sideritis, Magnesq; dictus ferrum ad se alluciat & trahat, tam certa & indubitata est experientia, quam hactenus incomperta ratio, & incomprehensibilis vt arbitrator. Tametsi in perquirenda & huiusmodi effectus assignanda causa, non parum multi, multum diuq; laborarint. Quibus omnibus irritus cesit labor, vt Lucretio, Marsilio Ficino, Fracastorio, & Cardano magnis aliisq; philosophis & secretioris natura indagatoribus. Nam quod Magnes solum ferrum vt voluit Aphrodisiens, aut vt Plinius, in se liquorem vitri quoque vt ferrum trahat: Quod ipsum ferrum contrarius lapis Theamedes, à sese abigat: Quod Adamas cum Magnete lapide in tantum dissideat, vt iuxta positus ferrum non patiatur abstrahi, aut si admotus Magnes apprehenderit rapiat, atque abstrahat, pendet hoc totum ex rerum surdarum, ac sensu carentium consensu & contentu, aut odio & repugnantia, quam concordiam & discordiam in omnibus id genus, Sympathiam & antipathiam appellauere Græci. Causam horum indicatam, vt omnium quæ agunt à forma præcipua siue vt inquit Galenus, à tota substantia, quæque nulla præceptione & methode tradi queunt, solus, vt verissimè loquar, nouit, sibi que vni reseruauit ille quod dixit Cicero, mundi effector molitorque Deus, & vt addo, optimus Maximus: non inuidencia quidem quæ in diuinitatem non cadit, sed vt humana mens captus sui imbecillitate diffusa, ipsum vniuersitatis authorem in quo omnis scientia immensitas infinitaq; continetur, agnosceret, ipsumq; vti par est reuerenter coleret, & singulariter admiraretur. Quod vt ab ipso domino exigitur, sic ab vnoquoque obsequentiissimè præstandum sit. Aptè igitur & congruenter vt illa ferebat atas, hac dixit Plinius: Numinum profecto muneris talis inuentio omnis est. Nec quærenda in vili parte natura ratio, sed voluntas: Quod nos qui Christiani sumus, parua correctione adhibita, totum ad vnius Dei gloriam transferemus. De Magnete autem si plura nosse cupies, consule Theophrastum de lapidibus, Lucretium lib. vj. Cice-

ronem j. de Diuinatione, Lucianum in Iconibus, Alexandrum Aphrodisienseum in problemata, Nicandrum, Plinium libr. xxxvj. cap. 16. & 26. libro etiam 20. cap. 7. & libr. xxxiiij. cap. 14. Item lib. xxxvij. cap. 4. Celebratq; huc inter gemmas Orpheus. Dixitq; Claudianus: Venerem Magnetica gemma figurat. Recentiores vt Albertum ante cuius tempora magnetis vsus in pixide nautica innotuit, consulto omitto, ne omnes percipere infinitum sit. Dignum tamen scitu magnetis etiam genus esse quod argentum trahat. De quo Fracastorius: Et esse aliud quod semper vergat ad Austrum: Aliudq; quo ferrum illitū absq; dolore vulneret. Cardanus lib. vij. de subtilitate.

De lapide Arabico.

Enarratio CVIII.

Lapis Arabicus.

Quum de lapillis sermonem habere statueram, hinc inde omni data opera, eos inquirere, ac propriis oculis prius videre decreui, in qua inuestigatione, ecce occurrit mercator quidam Ragufinus, harum rerum curiosissimus, ac indagator maximus, qui ducentos fere varios lapillos, apud se reconditos, & ex variis mundi partibus conquisitos, pro thesauro habet, inter quos Arabicus lapis est, ensis manubrij forma, quem ille albam corniolam appellabat: albus enim lapillus hic est, intus maculis, non adeo tamen albis infectus, de quo Galenus libro nono de Faculta. simpl. medicamen. ita tradit: Lapis est elephanto similis, desiccantis abstergentisq; potentia.

De Galaëte, id est lactario lapide.

De Melitite.

Enarratio CIX. CX.

Lapis lactarius.
Alektorius
Melitites.

Lapidem lactarium hucusq; non vidi, alektorium tamen in quo caput Herculis effigiatum erat, inter plures illos lapillos notavi: Melitites quoq; lapis à paucis visus est, de quorum natura Galenus capite de Hamatite abunde dixit.

De Morochtho lapide.

Enarratio CXI.

Morochthus lapis.
pantaurus

Et hic quoq; hodie ignoratur, pantaurum tamen lapidem in quo depicta erat charitas, inter illos lapillos vidi.

De Onyche, id est alabastrite lapide:

Germanicè,

Germanicè, Onychel.

Enarratio CXII.

A Labastrites notus est lapis, cuius plures species videntur, & de eo ita tradit Plinius libro xxxvj. cap. 8. hunc aliqui lapidem alabastriten vocant quem cauant ad vasa vnguentaria, quoniam optime ea incorrupta seruari dicitur: Idemque etiam exustus emplastris conuenit & c. Galenus porro libro nono huic dicato negotio, ita de alabastrite tradit: combustus in medicinae vsum ingreditur, quidam eum bibendum dant stomachicis.

*Onix Alabastrites.**De Thyite lapide.*

Enarratio CXIII.

Quam annis superioribus Venetiis apud illustrem & magnificum dominum Didacum Mendozam Hortadum, in ea republica vigilantissimum oratorem Casareum agerem, frater eius Prorex apud Nouum orbem, ad eum nonnullos lapillos misit, inter quos idolum quoddam erat ex thyite lapide fabrefactum, quod incolæ illi pro Deo adorabant, sunt enim gentes idolorum cultores illæ, erat enim idolum illud fere cubitalis altitudinis, colore viridi, in cuius medio foramen profundum erat, nam latitudinem palmarem non excedebat, de quo lapide Galenus lib. ix. citato, eademque Dioscorides dixit, tradidit.

*Thyites lapis.**De Lapide Iudaico: Germanicè, Iudenstein.*

Enarratio CXIII.

Nulla hodie extat officina pharmacopolia, in qua pyxicula particularis, pro hoc seruando lapide iudaico non habeatur: tam enim omnibus familiaris lapis hic est, glandis magnitudine, candidus, & multis discurrentibus lineis ornatus, quo pro minuendo renum calculo medici hodierni vtuntur, & vt tradit Galenus citato loco, colore est candido, specie concinna, lineas habens ceu torno ductas: vtuntur ad vesicæ lapides in cote soluentes, & ex aquæ calidæ tribus cyathis potui præbentes, præcipue vero ad eos qui in renibus hærent, est efficax.

*Lapis Iudaicus.**De Amiantho lapide: Germanicè, stein flachs.*

E

Enarra

Enarratio c x v.

Lapis ami
anthus.

Affertur hodie lapis amianthus ex Cypro Insula, scifili alumini similis, quem sæpe in ignem oleo prius inunctum iniecimus, & comburi vidimus, nulla prorsus illius parte amissa, qua de causa, multi lapidem hunc, lignum crucis, in qua Christus pependit, esse aliis inculcant, de quo Plinium consulto, libro trigesimo sexto, capite decimo nono.

De Sapphiro lapide, Germanicè, Saphir.

Enarratio c x v i.

Sapphirus
lapis.

Saphiri lapidis, duæ species hodie habentur, & cyanei, & albi coloris, album autem, sapphirum aquæ appellant: Cyaneum vero, potissimum inter gemmas reponunt, sed vtrunq; auro alligatum, collo mulieres appensum gestant, veluti in digitis ex eisdem ornatos annulos. Cæterum Plinius lapidem cyaneum auri punctis ornatum, sapphirum vocare videtur, vt apud ipsum est legere libro trigesimo septimo, capite nono. Nostri vero temporis medici cum Arabibus, inter fragmenta cordialia sapphirum quoq; reponunt, nec sane immerito, quia Galenus libro nono de Facul. simplic. medicamen. eius potum scorpionum ictibus mederi tradit. Ex vena siue minera sapphiri, mercator ille Raguseus, vas quoddam habebat oculis gratissimum quod vt Gennacius quidam Lusitanus, qui mecum bis, vt tantam lapillorum varietatem dignosceret, iuerat, duobus millibus ducatorum emi poterat, affirmabat. Erat enim lapis ille, ex quo vas componebatur durissimus, non nisi adamantis cuspide elaboratus, coloris varij, quod ex vasis Caroli Magni imperatoris esse, nonnulli contendebant.

De Memphite lapide.

Enarratio c x v i i.

Lapis mē-
phitis.

Hoc hodie caremus lapide, qui vtinam notus esset, vt eo chirurgici vterentur.

De Selenite: id est Lunari lapide.

Enarratio c x v i i i.

Selenites,
lapis lu-
naris.

Inter eos lapillos, quos diligens ille Raguseus seruabat, vnum rotundum, album, lucentem, in tenebris claritatem

tatem emittentem vidimus, quem ille carbunculum verum & ex draconis capite extractum, nominabat: nam verum carbunculum gemmam, album esse, non vero rubinum rubricantem multi dicunt, veluti Morbodeus qui de lapidibus scripsit, & ante eum plures alij. Erat enim lapillus hic mirus aspectu, magnitudine vitelli oui gallinæ primiparæ, qui ut dixi albilissimus erat, in tenebris ex se lucem emittens, non adeo tamen ingentem, ut cataphracti homines trecenti, coram eo illuminari possint, ut rudes putant. Cæterum, quod lapillus hic, carbunculus sit, ex draconis capite extractus, non crederem, quum magis inclinaret animus, illum selenitem esse, candidum, pellucidum, minime ponderosum, in Arabia nascentem. Erat quoque lapillus alter albus, unguis humani magnitudine, qui ex se igneas quasdam flammæ emittebat, in tenebris quoque lucens, quem ille orfanum appellabat, & de eo Albertus Magnus mentionem fecit, quamquam alij adamantis quoddam genus esse contendebant: utcumque tamen sit, ipse inter præcipuas gemmas lapillum illum collocandum esse crediderim. De quibus, & pluribus aliis, à nobis visis lapillis, libellum edere & in lucem emittere decreuimus, modo Deus nostris fauceat votis.

Lapillus
mirus.

Orfanum
lapillus.

De Iaspide: Germanicè, Ein Iaspis.

Enarratio C X I X.

IAspidis plures, & variorum colorum species communissimæ sunt, ex quarum altera pellucida, inter lapides illos, quos Dominus Didacus Mendocius Hurtadus, à fratre Prorege acceperat, speculum erat, quod non aliud quam Iaspis lapis erat, & ille quidem crassus, quem ob id generosissimus vir ille bis per medium secari iubebat, ut ex vno lapide, tria euaderent specula, non nisi clariora, ac magis pellucida. Erat enim lapis ille, si recte teneo communioris Iaspidis colore, substantia durissimus: quæ de causâ, lapidicida eum secare, nisi magna pecunia esset donatus, recusabat: plures enim ferras in eo rumpi, inculcabat. Cæterum, ex Iaspide terebinthizo, ob colorem ita dicto, clauam paratam vidi, quam Raguseus ille, inter tanta lapidorum genera habebat. Porro balai gemma, cui Dioscorides iaspidis prædictâ speciem similem facit,

Didacus
Mēdocius.

Balai gemma.

hodie balaxum dicitur, infimum quoddam rubinorum genus. Sed quum de Iaspide loquimur, non decet hinc discedere, quin genus eius quoddam describamus, quod apud Salatum oppidum iuxta Lusitaniam præcipue nascitur, interdum coloris cyanei, nonnunquam vero viridis, oculis gratum, quod Lusitani sua voce Azuleios appellant. Sunt enim lapilli isti ædificiorum magnum ornamentum: & de quibus omnibus, ita tradit Gal. libr. ix. de Facultat. simplic. medicament. Venter adhæsit, ipsiusq; os adiuuat. Porro Ophitem lapidem suspensum iuuare morsos à vipera tradunt, sed eiusmodi facultates non constant methodo. Veluti etiam quum hieracites & Indicus profluentem ex hæmorrhoidibus sanguinè sistunt.

De Aetite: Lapide aquila dicto, Germanicè, Adler stein.

Enarratio CXX.

Aëtites, lapis aquilis.

Aëtites lapillus, vbique vulgaris est, sub aquilæ lapide quem prægnantem lapidem nonnulli appellant, ob id quod intus lapillum alterum inclusum habeat, vt eo concusso facile audiatur, vel potius quod prægnantibus proffit. Adueruntur vero hodie lapides isti ex Apulia, magni parui & medioeres, diuersorum colorum. De quibus Plinium legito, libro trigesimo sexto, capite vigesimo primo, & Erasimum Roterodamum in Chiliadibus, vbi de scarabæo & aquila doctissime sermonem habet. An vero lapis iste brachio alligatus fœtum sustineat, genu vero suppositus illū prouocet, omnes prisca fatentur: nos vero superioribus diebus periculum in parturiente facientes, nihil iuuamenti obtinuimus, vt testis fuit Franciscus Barbofius, vir Auicennista, magna præditus experientia, & qui apud Indos per octodecim annos artem medicam exercuit, non sine magno quæstu & honore.

Erasmus Roterodamus.

Franciscus Barbofius.

De Ophite, id est Serpentario lapide: Germanicè, Schlangen stein.

Enarratio CXXI.

Plures serpentine lapides hodie cernuntur, colore virides, durissimi, multis punctis masculati. Sed quòd odorem qualem Dioscorides ait, spirent, pauci hucusque viderunt:

viderunt: Ego vero vasculum quoddam vidi, ex lapide ophite isto fabricatum, quod quum fabricabatur, non insuauem ex se spirabat odorem: contendebant verò nonnulli, vasculum hoc ex illis esse, in quibus Imperatores Romani theriacam seruabant: nam & lapidem istum, contra serpentium morsus, & venenum valere Dioscorides testatur: de quo & Galenum legito libro nono citato.

De Lapide spongiarum: Ger. Schuammstein.

Enarratio CXXII.

PErpaucæ sunt spongiæ, in quibus lapilli nõ reperiantur: de quibus ita tradit Galenus libro nono de Facul. simplic. medica. Frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, vt lapides in vesica comminuant: Rumpunt eos tamen qui coguntur in renibus: veluti qui aduehuntur ex Cappadocia, cæterum lapillum ex rana terrestri, bufone dicta, extractum, inter illos varios lapides, apud Raguseum illum seruatos vidimus, quem nonnulli boracem lapidem appellant, quum tamen borax vt dixi, chryfocolla sit.

Lapis spongiarum.

Lapillus ex bufone.

De Lithocolle: Germanicè, Steinleim.

Enarratio CXXIII.

EX marmore, aut Pario lapide, admixto tauri glutino lithocolle fit. Est enim Parius lapis, marmor album ex Pario insula è Cycladibus vna apud Aegeum mare, hodie Pario dicta.

Lithocolle.

Parius lapis.

De Ostracite lapide: Germanicè, Topffstein.

Enarratio. CXXIII.

OStracitem lapidem non vidi, illius tamen vice, plures à me visos enarrare possum, præcipue lapidem prasimum, quem smaragdi matrem, vel venam smaragdi, appellant, lapidem eutropium, lapidem ametistum, coloris floris stæchades Arabicæ, lapidem phœnicis, nisi corniola erat, plasma, album & nigrum, Chalcidonium, quem Hispani Leitor appellant, & rotundum mulieres collo suspensum gestant, nam lac generare credunt, lapidem felis basilici, tanquam capparim coloris viridis, & plures alios quos sub ticeo ad præsens.

Ostracite lapis.

De Smyre lapide: Germanicè, Schmergel.

Enarratio CXXV.

Smyris. **S**Myris lapis, aurificibus, & Gemmariis, ac iis qui arma spoliunt Smyrillus hodie dicitur: quo vitrum ab adamante discernunt, & vt tradit Galenus, vehementer quidem abstergit. Quare ipso ad annulos exsculpendos vtuntur: & ad dentes purificandos. Cæterum, lapis beryllus, albissimus lapis est, tanquam chrystallus, quo multi tanquam speculario vtuntur.

De Arena marina: Germanicè, Meer sand.

Enarratio CXXVI.

Arena marina. **E**T hodie quoq; hydropici, arena marina obruti, vigente æstu curantur.

De Naxio lapide.

Enarratio CXXVII.

Nisi naxius lapis is est quem artifices passim pro acuedis securibus, & aliis incisoriis ferreis instrumentis habent, quis ille sit ignoro, quid tamen de eo senserit Galenus capite sequenti legito.

De Lapide geode.

Enarratio CXXVIII.

Lapis geodes hodie ignoratur, de quo Galenus, simul & ramento cotis naxiæ, capite de Ostracite, sermonem habet, libro nono de Facul. simpl. medic.

De omni terra. 129.

De Eretria terra. 130.

De terra Samia.

Latinè astrum Samium, talchum: Hispanicè, Sclari mente.

Enarratio CXXXI.

Terra Samia duplex à Dioscoride in præsentibus describitur: cui postea subscripsit Galenus libro nono de Facultatibus simpl. medi. & Plinius libro trigesimo quinto, cap. 6. quorum altera Collyrion in præsentibus nominatur: à Plinio Syropicon dicta: altera aster Samius appellatur, quam Plinius astrum Samium vocat. Et eam vt nos opinamur officinæ talchum, Hispani vero sclarimente vocant:

tant: crustæ albæ simile, & quod nō indigere lotionē Gal.
dixit, è longinquo enim vt stella splendescit, vnde stella
terra vulgo, & græce aster appellatur: ad poliendas au-
tem facies mulieres sepe alba hac crusta vtuntur, & varios
alios affectus complendos.

De lapide Samio. 132.

De terra Chia. 133.

De terra Selenusia. 134.

De terra Cimolia. 135.

De terra Pnigite. 136.

De Cinere marinarum testarum. 137.

De terra rubra ex fornacibus. 138.

De Melia terra. 139.

De Ampelite terra. 140.

Enarratio.

Olim medici variis iis terræ generibus utebantur:
nunc vero hominum negligentia factum est, vt ea
omnia ignoremus, & illis minime vtī possimus.

De Fuligine pictorum.

De Atramento librario.

Enarratio CXLII. CXLII.

DE iis libro secundo abunde diximus: proinde nunc
superfedemus huic quinto & vltimo libro finem
imponentes.

Finis Quinti & Vltimi Libri.

transactis... de hinc & de...
 hinc... de hinc & de...
 hinc... de hinc & de...
 hinc... de hinc & de...

De hinc & de... 132.

De hinc & de... 133.

De hinc & de... 134.

De hinc & de... 135.

De hinc & de... 136.

De hinc & de... 137.

De hinc & de... 138.

Lugduni,
Excudebat Vidua Balthaza-
ris Arnolleti.

Item...
 hinc...
 hinc...

Item...
 hinc...
 hinc...
 hinc...

Item...
 hinc...
 hinc...

CHALCOGRAPHVS

Lectori. S.

N tibi Lector, plantarum quasdam Icones, numero triginta, quas ultra priores omnes, ad naturam effigiem proximè accedentes, summa fide ac diligentia, denuo cœlauimus. Earum exemplar nacli sumus opera Iacobi Dalechampij, Lugdunensis medici doctissimi, qui non segnem in ea re operam dudum nauauit. Hæc te ideo monitum volumus, vt si quid ex his cōmodi retuleris, ei soli gratias agas, nosq; tui studiosos esse cognoscas, Vale.

F

Faint mirrored text from the reverse side of the page, including 'Libro primo' and 'Enstatone III'.

ICONES, NUMERO TRI-
GINTA, STIRPIVM NONDVM
deliniatarum, quarum vires in hoc Diosco-
ridis libro expressæ sunt, vt ex li-
bris & Enarrationibus an-
notatis patebit.

*

MEVM.

TEREBINTHVS.

Libro primo.

Enarratione III.

Libro primo.

Enar. LXXXII.

CISTVS.

HYPOCAM-
PVS.

Libro primo.

Libro secundo.

Enarratione CXVI. Enarratione III.

ASTACVS MA-
RINVS.

Libro secundo.

Enarratione X.

ORNITHO-
GALON.

Libro secundo.

Enar. CXXXVIII.

PTARMI-
CA.

CYCLAMINON
vnico folio.

Libro secundo.

Enarratione CLVI.

Libro secundo.

Enarra. CLIX.

TRAGACAN-
THA.

RVTA SYLVE-
STRIS.

Libro tertio.

Libro tertio.

PVLEGIVM.

Libro tertio.

Enar. XXXIIII.

SESELI AE-
thiopicum.

Libro tertio.

Enar. LIX.

AMBROSIA.

ambrosioides

Libro tertio.

Enar. CXXVI.

HEMEROCAL-
LES.

Libro tertio.

Enar. CXXXIII.

PHYLON
Thelygonon.

Libro tertio

Enar. CXXXVII.

HEMIONI-
TIS.

Libro tertio.

Enar. CXLIX.

LIBANOTIS
STERILIS.

Libro tertio.

Enar. LXXVIII.

LONCHITIS
PRIOR.

Libro tertio.

Enar. CLVIII.

CHRYSO-
COME.

Libro quarto.

Enarratio LVIII.

ARCTION.

Libro quarto.

Enarratio CVII.

HELLEBO-
RINE.

Libro quarto.

Enarratio C X.

CACALIA.

Libro quarto.

Enar. CXXIII.

NARCISSI
duo genera.

Libro quarto.

NARCISSVS.
Luteus.

Libro quarto.

JXXII Enarratione .C L X I.

CHAMAESICE. CHAMAELEA.

Libro quarto.
Enar. CLXX.

Libro quarto.
Enar. CLXXII.

ETHYME-
LAEA.

ARVUNDO SAC-
CHARATA.

Libro quarto.

Enarratione CLXXIII.

GRAMINIS

1. genus.

Libro quarto.

GRAMINIS

2. genus.

Libro quarto.

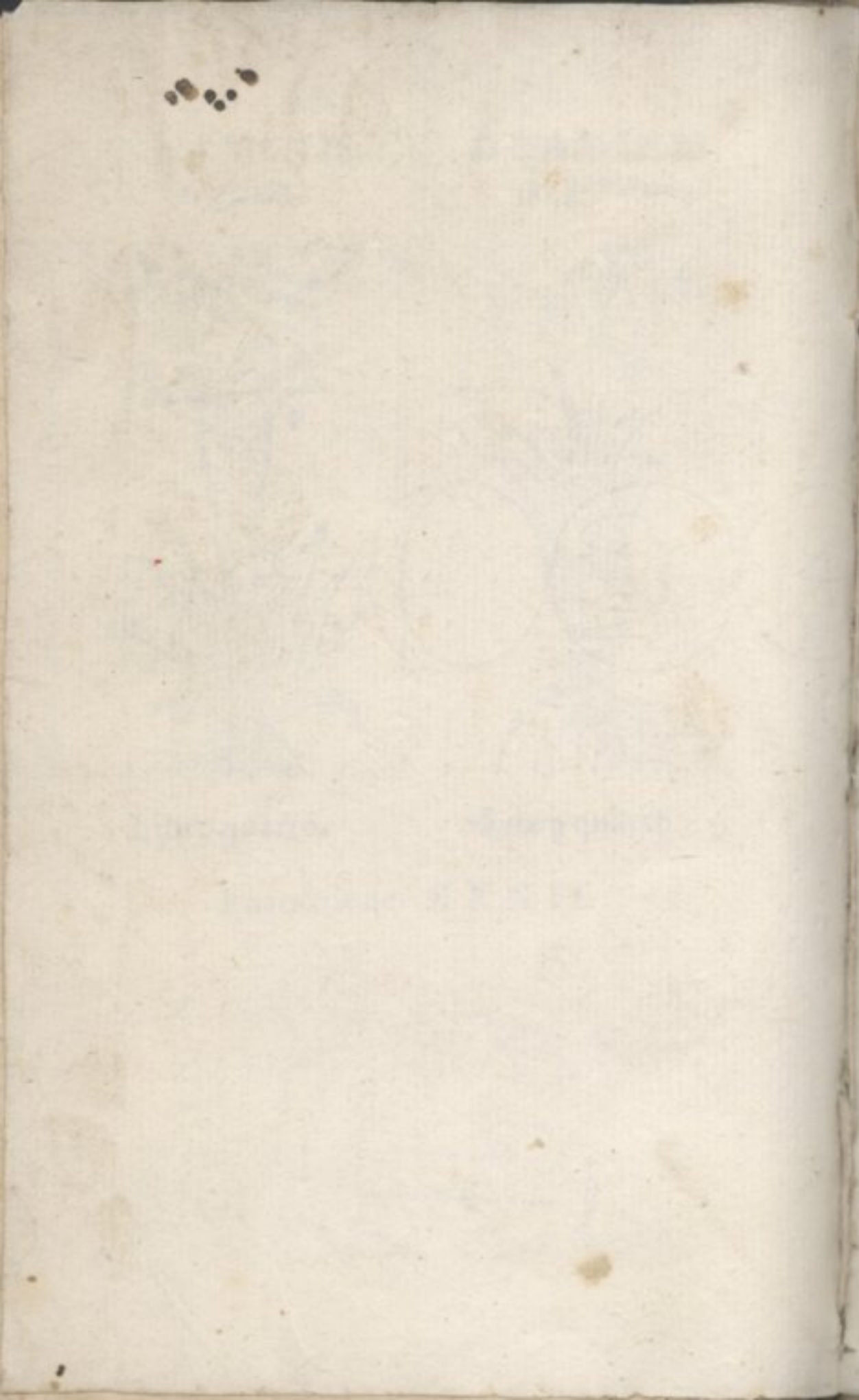
Enarratione XXXII.

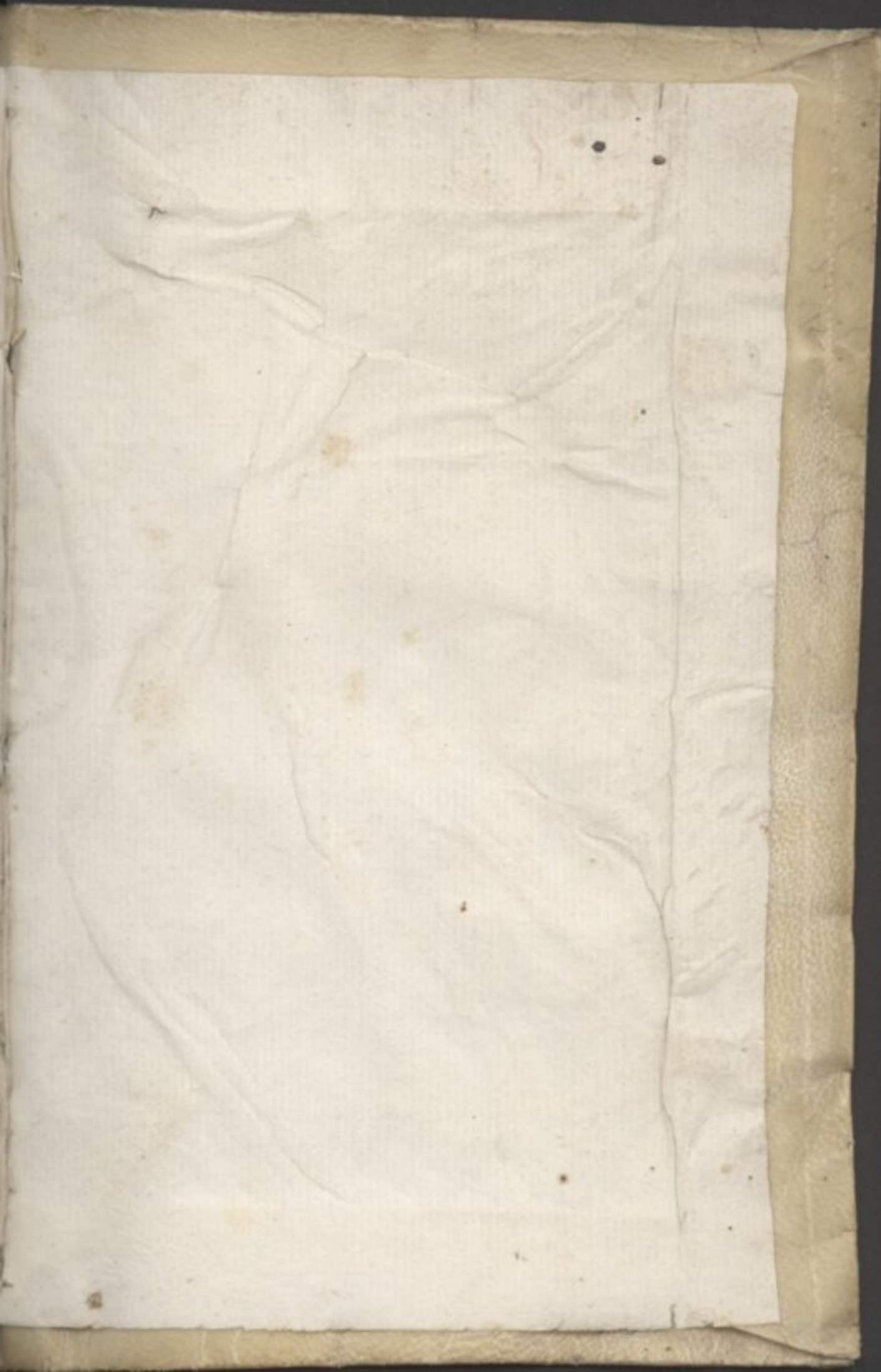

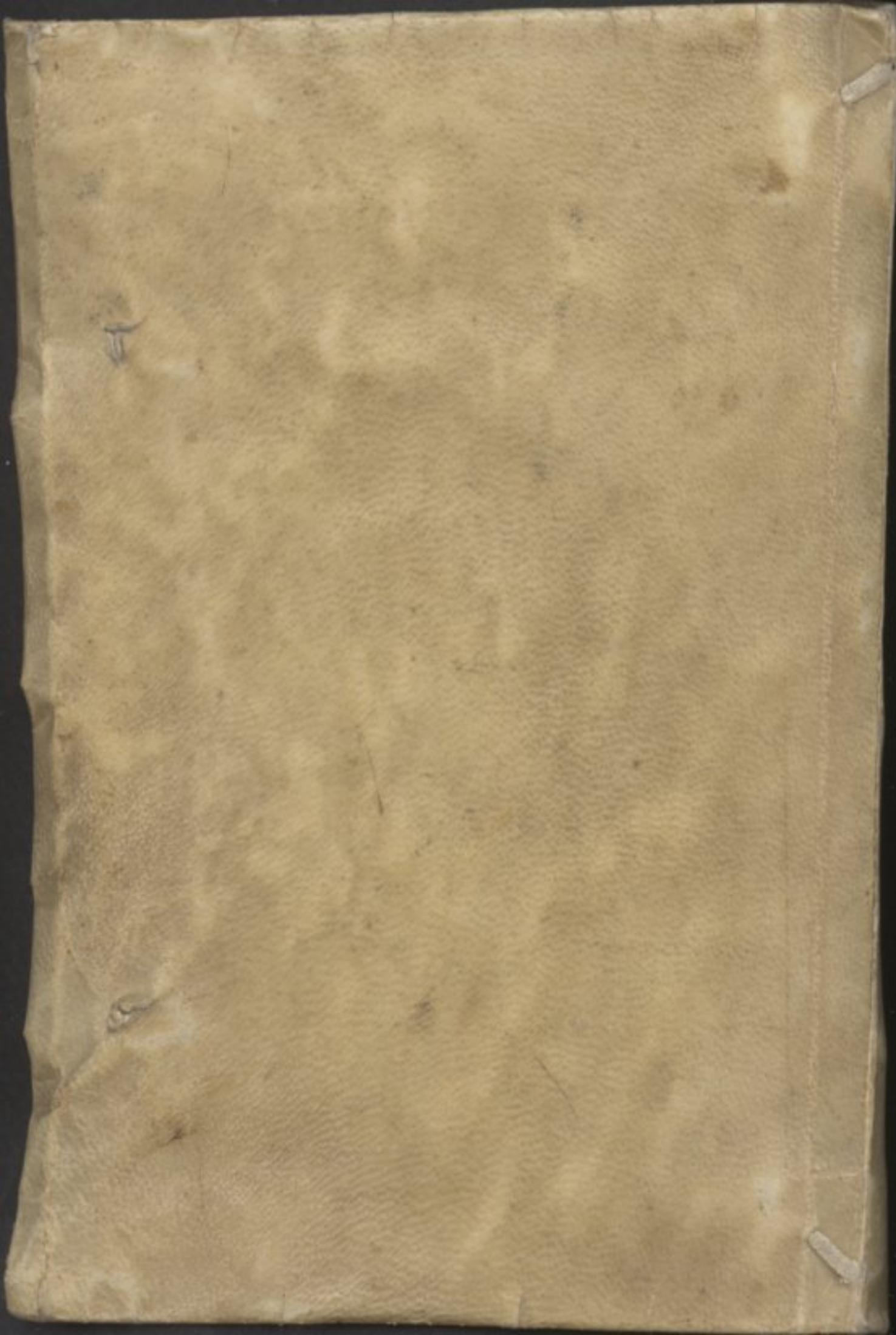
30 / 10

Yr envla

AMATVS
in Dioscorid.
De Mater. med.

R
40
15